СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ [illegible] ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ [illegible] ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 87. Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 15. квітня, 1925. — VOL. XXXIII. No. 87. Jersey City, N. J., Wednesday, April 15, 1925. THREE CENTS.

Організація робітників у домах.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 13. квітня. — Тут основано нову спілку юній робітників по домах, а саме: операторів при елевейторах, сторожів і палячів. Спілка міститься при 228 Іст 86-ій улиці.

Покищо вже зорганізовано юнію операторів при елевейторах. Вони тепер одержують по $17.50 тижневої платні і працюють 10 до 14 годин денно або нічно. Натомісць вони домагаються 25 дол. тижневої платні за 8 годинний день праці.

Ціла спілка вже має зголошених 80,000 членів, а сподівається усіх разом 200,000.

Вона заповідає страйк літом сього року.

МАЛА ІМІГРАЦІЯ ДО АМЕРИКИ.

ВАШИНГТОН, Д. К., 13. квітня. — В другій половині минулого року прибуло до Америки 104,875 імігрантів. З того 78% прибуло з Канади і з Мексика, а лиш неціла четвертина з Европи.

ПЕРШЕНСТВО СТЕЙТОВИХ ПОДАТКІВ.

ВАШИНГТОН, Д. К., 13. квітня. — Найвисший Суд Злучених Держав рішив у справі спадку по Генріетті Пірс Воткінсон з Калифорнії, що стейт має першенство до стягнення спадкового податку.

Сей рішенець має значінне для всіх стейтів.

ПРО ПРИМУСОВИЙ МИРОВИЙ СУД.

ВАШИНГТОН, Д. К., 13. квітня. — Найвисший Суд Злучених Держав рішив нині, що примусовий мировий суд в промислових спорах не конституційний.

ЗАБАВА В ГОРОДІ БІЛОГО ДОМУ.

ВАШИНГТОН, Д. К., 12. квітня. — В перший день Великодня в городі Білого Дому бавились по старому звичаю маси вашингтонських дітий. До дітий вийшов президент Кулидж і його жінка.

ЛЕТ 2,000 МИЛЬ.

ВАШИНГТОН, Д. К., 13. квітня. — Американська военна фльота вишле два великі морські літаки з Калифорнії до островів Гаваї.

Вони перелетять 2,000 миль без перестанку.

„ПУЛРУМИ", ТАНКИ І РОЗПУСТА.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 13. квітня. — Комісар поліції міста Ню Йорку Ричерд Е. Енрайт сказав, що розсадниками розпусти у місті є „пулруми" (білярдові салі) і салі до танців. З уваги на те він заявився за сим, щоб місто приняло нову постанову про віддачу сих забавових льокалів під догляд поліції.

ПРЕЗИДЕНТ КУБИ ІДЕ ДО ВАШИНГТОНУ.

ГАВАНА, столиця Куби, 13. квітня. — Нововибраний президент републики Куби Джерардо Мачадо виїхав сьогодня пароплавом до Флориди.

З ним іде дочка Анджела і приятелі та урядовці.

З Кій Вест вони виїздять зелізницею до Вашингтону.

ЛІТАКИ ФОРДА.

ДІТРОЙТ, Миш., 13. квітня. — Сьогодня відлетів перший літак компанії Форда до Шикаго.

Се буде постійна воздушна лінія компанії Форда, якої щодня летіти-ме в обі сторони 7 літаків.

СПІРКА ІЗЗА СЛАВНИХ ОБРАЗІВ.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 13. квітня. — Сестрінець покійного царя Миколи II. князь Фелікс Юсипов обжалував филаделфійського міліонера Джозефа Е. Вайденера о зворот двох образів Рембрандта, які він заставив у нього торік за $400,000, а яких тепер йому не хоче звернути.

Вони оба нині стали зі своїми адвокатами перед тутешнім судом.

Адвокат Юсупова заявив, що він заставив сі два славні образи з тим, що має право до трох літ їх викупити, якщо зверне позичку і 8% відсотку. Він сказав, що перед війною родина князів Юсуповим [redacted] її майно в Росії досягало міліярди золотих рублів, але в революції вони все втеряли і сі образи та самоцвіти (діяманти) були одиноким маєтком, які князь Юсупов вивіз заграницю.

Адвокат Вайденера виступив проти заяв оборонця князя Юсупова, кажучи, що він хоче відібрати образи для бизнесу, бо їх хоче у нього відкупити за подвійну ціну румунський нафтовий міліонер Гобенкі.

ВІДДІЛ ПАРТИ ПРАЦІ В РУКАХ КОМУНІСТІВ.

ТОРОНТО, ОНТЕРІО, Канада, 13. квітня. — Тут відбулась конвенція відділу Канадійської Партії Праці на провінцію Онтеріо.

Конвенція вибрала комуністичних кандидатів на президента, заступника президента і членів решти екзекутиви.

Юнійні кандидати попадали вільною голосами.

КОМПАНІЯ СИНГЕРА ПРОДАЄ ХМАРОДЕР.

Компанія Сингера, що має фабрики машин до шиття, продає свій хмародер на долі міста Ню Йорку. За нього дають $8,500,000.

Компанія має тепер майна вартости $165,000,000.

ШЕВЧЕНКІВСЬКЕ СВЯТО В ЕДМОНТОНІ.

В суботу дня 14. марта с. р. українське едмонтонське громадянство відсвяткувало Святочним Концертом 111 роковини уродин Т. Шевченка.

Улаштованнем цілого концерту занявся пан Галицький, настоятель інституту ім. Грушевського.

На концерт зложилося аж 22. точки. Майже всі точки виконали учасники концерту майже бездоганно. Концерт почався вступним словом п. Галицького. Після того відспівав хор Заповіт. Панна Головач відспівала дуже удачно сольо „Зійшов місяць." На осібну згадку заслугує молода пара п. п. Сиротюків, які гарно відограли „Українське Путпурі." Пані Сиротюк грала на скрипці, п. Сиротюк на гітарі. П. Шемелюк віддеклямувала з повним зрозуміннем „До Живих і мертвих..." Те саме належить сказати про деклямацію п. Скрипника, п. Радомського і Н. Бойди. Перший віддеклямував „Козака Невміраку," другий „Встань, Прометею," а третій „Тарасову ніч." Що до хорових точок, то красше вивязався жіночий хор, хоч і мішаному хорови не можна нічого закинути. П. Бучковський відспівав дві точки. Панна Лазарук добре відограла на фортепяні „Українську Шумку." Молоденький бо всего 5-літний Богдан Михайлишин віддеклямував „Присягу" і своєю деклямацією викликав бурю оплесків.

Концерт закінчився усценізованим живим образом, в якім ми бачили нашу власну трагедію: як то наші власні діти на службі у чужих, бережуть тюрми, в якій томиться у кайданах Україна.

Численно зібрана едмонтонська громада розійшлася по відспіванню народнього гимну.

ПОШИРЕННЯ КНИЖКИ НА КИЇВЩИНІ.

Київська філія державного видавництва України протягом минулого 1924 р. продала книжок на суму 665.000 карб., більше проти попереднього року на 330.000 карб. За готівку продано на суму 205.000 карб., решту — на кредит. Власних видань продано коло одного міліона примірників, чужих видань коло 700.000 примірників. Органами поширення книжок були: власні книгарні, кіоски, районні комітети спілки робітників освіти, сельбуди, кооперативи і почтові філії.

З ЖИТТЯ НАШОЇ ЕМІГРАЦІЇ.

„Українська Бесіда" у Відні як культурний та товариський осередок розкиненої української еміграції, зорганізувала в останньому часі при товаристві цілу низку відчитів та викладів з дискусіями. Дня 10. січня влаштувала реферат п. Олени Галичанки про проект д-ра Сіменовича в Ню Йорку відносно національної праці в краю; дня 17. січня п. д-ра Ааді Суровцової про завдання новочасної жінки, а в днях 30. січня 7. і 14. лютого с. р. відчити д-ра Івана Німчука про українські памятники у Відні. До Великодних свят відбулися згл. відбудуться отсі дальші відчити й виклади: 28. II. відчит п. Олени Залізняк про галицьку жінку: дня 7. марта с. р. п. д-ра Б. Вовк про союз Мазепи з Карлом XII, дня 21. марта д-ра Костя Левицького на тему: Огляд наших політичних змагань в 1912 р., дня 28. марта д-ра Романа Перфецького на тему Соборництво західно-української державної течії, дня 4. квітня д-ра Теофіля Кучковського на тему Дещо з психольогічних фейлетонів, дня 11. квітня п. Андрія Жука на тему Про революційну українську партію (Р. У. П.) з нагоди 25. роковин її оснування. Рівночасно пристроюється читальню „Бесіди". Покищо брак фондів не дозволяє, на жаль, Т-ву так вивінувати її в часописи, журнали й инші наші видавництва, якби це було бажане.

НІЯКОЇ ЕКСТЕРИТОРІЯЛЬНОСТИ.

Деякі публичні установи на Україні, будучи органами загально-союзних установ, відмовляються на цій підставі вводити українську мову в своє діловодство і вимагають від своїх урядовців знання української мови, бо на них, мовляв, українізація не повинна поширюватись. З приводу цього від президії Всеукраїнського Виконуючого Комітету, за підписами Петровського і Буценка, вийшло пояснення закону про українізацію установ на Україні, в якім між иншим говориться, що „відклики українських філій деяких установ загально союзного значіння, що закони УСРР. про українізацію не можуть бути поширені на органи тих установ, є цілком безпідставні, бо установи союзних органів і підприємств, що перебувають на території УСРР. жадною екстериторіяльністю не користуються."

НА ЩО ИДУТЬ АМЕРИКАНСЬКІ ГРОШІ?

Одна з найстарших і найповажнійших німецьких ґазет „Франкфуртер Цтґ." подає вістку, яку повторила вся німецька преса, а саме, що Польща використала отриману американську позичку в цілости на військові цілі. Дві залізничі лінії, з Гор. Шлеска до Познаня та з Тчева (Діршаву) до Ґдині, які мають бути збудовані за ті американські гроші, є на думку німецької преси лініями чисто стратегічного характеру: так само додатковий буджет міністерства військових справ стоїть у тісному звязку з позичкою. Очевидно, що польська преса з обуренням спростовує згадані заміти і добачує у них один із засобів плянової німецької протипольської кампанії на міжнароднім ґрунті.

ЖЕРТВА ЯПОНСЬКОЇ КРАСУНІ.

В часі страшного землетрусу в Токіо в 1923-ому році залишилася в цілости славна святиня Асакура. А про ту святиню ходить у Японії стара леґенда, що вона збудована на гробі молодої дівчини, яка закопана живцем під середною колюмною святині. І ще сьогодня є Японці, що вірять, начеб та жертва дівчини врятувала святиню від землетрусу.

Захоплена вірою в ту леґенду молода Японка Тсуне Карасумопсо, одна з найкращих дівчат в Токіо, що походить з дуже визначної родини, заявила що вона радо згодиться, щоб її закопали живцем під другою токійською святинею Меії Тенно, щоб таким робом забезпечити її перед якою небудь катастрофою. Вона зложила як жертву на вівтарі тої святині своє прекрасне чорне волосся, а 89 других дівчат, її товаришок і знайомих пішли за її прикладом. Та життя свойого в жертві для святині вона не дасть, бо на те не погодилися власти.

КОНЦЕРТ ЛЮБКИ КОЛЕССИ.

Відома наша пяністка виступила 9. м. м. в берлінській фільгармонії з концертом, який увінчався для неї повним успіхом. Саля була битком набита. Музикальна публика великого світового центра була одушевлена грою нашої пяністки і рясно її оплескувала.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

На допомогу українським голодним селам у Галичині, Волині, Холмщині і Поліссю.

ЛЬВІВ, 27. березня. — Тут основали Українці КРАЄВИЙ КОМІТЕТ ДОПОМОГИ ГОЛОДНОМУ СЕЛУ. Сьогодня сей Комітет оголосив у Ділі відозву до українського громадянства, в якій взиває українські міста, щоб ратували українські села в Галичині, на західній Волині, в Холмщині і на Поліссю.

У відозві сказано, що на Західній Україні тепер 2,000,000 безземельних і малоземельних у крайній голодненчі, яка буде ще змагатись весною і передніквком аж до жнив.

Відозву підписали видні громадянські діячі з цілої Західної України.

Вони закликують увесь український народ, не тільки на Західній Україні, але і на Великій Україні, а також на Підкарпаттю, і вкінці в Злучених Державах, в Канаді, в Бразилії й Аргентині, щоб ужив негайно щирих заходів задля всенароднього ратунку від голодові загибелі знуждовані, знищені і безпомічні села Західної України.

АНҐЛІЯ ПРОТИ „ЗАБЕЗПЕЧУВАННЯ" ГРАНИЦЬ ПОЛЬЩІ І ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНИ.

БЕРЛІН, 13. квітня. — З уваги на політичну крізу у Франції справа договору про „забезпеченнє" границь, який предложила Німеччина аліянтам, відкладено на якийсь час.

Німецькі дипльомати заявляють, що вони виключили з договору Польщу і Чехо-Словаччину не спеціяльно ради своїх власних плянів, але щоб задоволити Анґлію, бо вже вчасі лондонської конференції британські дипльомати натякали на потребу такого договору, але присьому виразно заявляли, що Анґлія може приректи оружну поміч Франції і Бельґії, однак ніколи державам чи державкам у Східній Европі.

Притому вони теж зазначують, що договір має „забезпечити" не тільки границі Франції і Бельґії, але також і Німеччини, з чого виходило-б, що Франція не могла-б робити нових наїздів на Рейнщину і Рурщину.

ДОГАНА ДЛЯ ПОЛЬЩІ.

ГАҐА, столиця Голяндії, 13. квітня. — Постійний Суд Міжнародної Справедливости розгляне на спеціяльній сесії справу спору Польщі з німецьким вільним містом Данціґом ізза почтових скринок.

Як тут запевнюють, Суд доручить Лізі Народів, щоби висловила Польщі догану за безупинні хрії, які вона чинить з другими народами і державами.

ЗАХОДИ БРІЯНДА.

ПАРИЖ, 13. квітня. — Сьогодня політична ситуація у Франції не вияснилась.

Арістід Бріян приняв доручення президента Думерґа скласти новий міністерський кабінет, але він ще самий не вірить, чи се йому поведеться.

Він предложив соціялістичній більшости парляменту, щоби приняла два місця в його кабінеті. Одначе найімовірніше вона се відкине. Тоді йому остається творити кабінет із самих представників націоналістичних груп.

Бріян, хотяй соціяліст, готовий на се пристати, одначе і так не ворожать йому успіху.

Коли заходи Бріянда розібються, може вийти так, що одиноким виходом із ситуації буде розвязанне парляменту і нові вибори.

ПЕНЛЄВЕ ЗАЙМАЄТЬСЯ РОСТИНАМИ.

ПАРИЖ, 13. квітня. — Президент французького парляменту Поль Пенлеве, котрий є славним математиком і ботаністом (знавцем ростинности), не хотів слухати зазивів ріжних політиків, щоби згодився принятись за діло складення нового міністерського кабінету, але утік в поле і там глядав рідких ростин.

ЛАНЬЦУЦЬКИЙ УВІЛЬНЕНИЙ.

ЛЬВІВ, 27. березня. — На розправі пос. Ланьцуцького після промов прокуратора і оборонців присяжні судді на питання в напрямі злочину головної зради і нарушення публичного спокою, відповіли 2 голосами так, а 10 ні. Тому трибунал оголосив увільняючий присуд. Прокуратор не зголосив спротиву. Предсідник трибуналу заявив, що зараз звільнив би Ланьцуцького, але на[illegible] телеграфічного жадання слідчих суддів у Лодзі і Варшаві мусять його задержати до їх диспозиції, бо [illegible] Ланьцуцького сим двом судам.

ТУҐУТ І „НАЦІОНАЛЬНІ МЕНЬШОСТИ" В ПОЛЬЩІ.

ВАРШАВА, 26. березня. — На засіданню польської міністерської ради полагоджено оконечно справу створення секції для справ національних меньшостий для семи східних воєвідств. Наслідком того віцепремієр Туґут відкликав свою димісію. Туґут між иншим мати-ме право спротиву у справі іменовання урядників від 6-ої ранги вгору. Отже Туґут мати-ме право „вета" при іменованню воєводів, прокураторів і представників палат. Зате не мати-ме права при іменованню шкільних інспекторів, старостів і т. д. Туґут заявив, що найсильнійшими для полагоди справами вважає закони про мову, управильнення справ православної церкви і жидівських громад. Віцеміністер Смульський задумав був податись до димісії, бо не хотів згодитись на предложенне Туґута у справі „кресів". А що вислід нарад над преложенням Туґута скінчився угодою, Смульський понехав свій намір. Всетаки зажадав, щоби секція для національних справ мала характер уряду, управненого[illegible] видавати директиви для національної політики. Туґут заявив, що щодо сього [illegible]

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число [illegible]	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзі Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

КОНВЕНЦІЯ У. Н. СОЮЗА

Конвенція У. Н. Союза, з ряду 16-а, відбулася в Рачестер, Н. Й., в днях від 6-ого до 11-ого квітня с. р. Закінчено конвенцію в суботу, дня 11-го с. м., о 6-ій годині вечір.

Конвенція була у великій салі (на другому поверсі) найбільшого готелю в Рачестер, Seneca Hotel. Наради тривали щодня від 8-ої години рано до 6-ої вечір, з одногодинною перервою на обід.

Участь в нарадах брало до 300 осіб, делеґатів і членів старого уряду.

Конвенційні комісії радили окремо і здавали звіти перед конвенцією.

З постанов конвенції слід відмітити такі:

Вибір Головного Уряду подали ми вчера на 1-ій стороні у звідомленню з Рачестер. Екзекутиву вибрано тусаму кромі предсідателя. Д. С. Ядловський не кандидував на предсідателя лиш на менаджера Свободи, якого обовязки виконував уже три роки. Його вибрано найбільшим числом голосів менаджером, а предсідателем д. Т. Грицея з Филаделфії, Па. До контрольної комісії увійшли нові особи, а радними вибрано теж майже всіх нових людий.

Всі делеґати в нарадах дбали однодушно про добро У. Н. Союза. При політичній дискусії з нагоди звіту про справи органу У. Н. Союза виринули спірні погляди. Ґрупка делеґатів, котрі політичними поглядами зближені до комуністів або соціялістів, докоряли органови за вороже становище до советської влади на Україні і домагались, аби ґазета набудуче була „безпартійна". Одначе подавляюча більшість делеґатів поставилась проти сього і приняла резолюцію д. С. Ядловського, якою одобрено теперішне становище Свободи до питань старого краю і постановлено, що напрям Свободи має бути національно-демократичний.

Всім головним урядникам, редакторам і редакційній комісії ухвалено заяву довіря.

Редакційну комісію скасовано. Набудуче екзекутива головного уряду У. Н. Союза разом з управителем Свободи буде яко окрема комісія назначувати головного редактора і співредакторів та з ними рішати про напрям ґазети.

Із змін статута слід зазначити:

Рішено, що набудуче лиш відділи, що мати-муть найменьше 25 членів, мати-муть право висилати делеґата на конвенції. Відділи, що мати-муть 50 до 100 членів, мати-муть право висилати одного делеґата з двома голосами; відділи із 100 до 150 членами одного делеґата з трома голосами; і відділи, що мати-муть понад 150 членів (до висоти неозначеної) двох делеґатів з 4 голосами.

Постановлено, що хто підвисшуе свое посмертне, то платить вкладку від підвишки від часу підвишки.

Принято, що майнери мають рівні права з другими членами і можуть теж обезпечуватись до висоти $2,000.

Принято нові кляси обезпечення, а саме: на 20-літню життеву полісу від $1,000 до $3,000 (обезпечені дістануть обезпечену суму по 20 літах від вступлення); і старо-вікову полісу, по якій член платить до 70-ого року життя, а тоді перестае платити, а посмертне виплачуеться його спадкоемцям по його смерти; і третю — 20-літню посмертну полісу, після якої член платить лиш 20 літ, а посмертне одержують аж його спадкоемці по його смерти.

Скасовано процент від лінів. Значить, сума обдовження поліс (грамот) тепер не може доростати наслідком дописки 6% до ліну.

Для дітий створено теж 2 кляси обезпечення. Остаеться давня по 25 центів і заведено нову по 50 центів. В сій новій діти платять 18 літ і дістають 400 долярів (можуть вступати в першому році життя).

Календар видае У. Н. Союз для членів щороку по 30 ц. без голосовання через референдум.

Постановлено доручити відділам і членам зібрати добровільні жертви на почин створення Сиротинця У. Н. Союза. Головний уряд мае виготовити плян уфондовання Сиротинця і віддати членам до вирішення через референдум.

Платні урядникам такі: предсідатель і касієр по 50 дол. місячно; секретарі по 200 дол. з додатком по 5 дол. від кождої тисячки нових членів; управитель Свободи 250 дол.

Місячної вкладки членів не підвисшено, лиш на фонд запомоговий [illegible] 8 центів місячно, а 2 центи призначено на новий народній фонд. Сей фонд винесе річно до $[illegible]000. Народній фонд призначений на культурні допомоги, видання, стипендії і т. д. Слідуюча конвенція буде в маю, 1929, в Нюарку, Н. Дж.

Новий уряд У. Н. Союза обіймае урядованне в 14 днів по конвенції. Зміни статута входять в життє з днем 1-ого липня с. р.

„МОЦНИ ЧЛОВЄК"

Ст. Ґрабскі знова міністром освіти. — Програма Ґрабского відносно українського населення. — „Сила Божа, міць — котяча".

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Польське правительство знова пережило одну з своїх черговних кріз. Представник „ліберальної" течії в кабінеті, провідник „Визволення" Туґут хотів вийти зі складу правительства, бо не годився на признанне відомого реакціонера Ст. Ґрабского міністром освіти. Але теку міністра освіти Ґрабскі дістав, Туґут зі складу правительства не вийшов — і кріза цим разом благополучно минулась.

Новий міністр освіти вже виконував ті самі обовязки в кабінеті Вітоса. В останнім часі він довів до кінця справу заключення к о н к о р д а т у між Польщею та Ватиканом. Та коли-б він був особою досі зовсім незнаною, то його декляративні заяви, зроблені в останнім часі, досить яскраво освітлюють цю зловісну постать.

Поляки називають його „моцним чловеком". Він справді „моцни," нагадуючи під деяким зглядом покійного петербурського Победоносцева. Як той був переконаним, невблаганим і жорстоким побірником ідеї „православної, самодержавної й народної" Росії, так і цей ні перед чим не спиниться, аби тільки зробити Польщу **суцільно-національною, виключно-польською** державою.

До цеї **мети** — до перетворення Польщі в **польську** державу — є два шляхи. Один — **виректися** тих непольських, а передвсім українських земель, які Польща неправно посідає. Другий — **перемолоти** непольську, а передовсім українську людність у польськім національнім млині й насильно зробити з неї польську людність.

Ґрабскі хоче йти другим шляхом.

Відносно українського населення новий міністер освіти має дуже ясну й нескладну програму. Він сам собі упрощує своє завданне, запевняючи, що **„українського народу нині нема, а Українці є тільки одною з русинських партій"**. Ясно отже, що коли українського народу нема, то його не треба й денаціоналізувати. „Бо не можна денаціоналізувати того, хто не має національної свідомости, хто є лише „тутешнім"... Такому населенню вистачить гостро приказати: „Будьте Поляками!" — й ціла справа буде полагоджена.

Що пан Ґрабскі занадто упрощує своє завданне й занадто легко бере справу — це ясно. Ясно хочаб із того, що рівночасно з призначенням п. Ґрабского на пост міністра освіти довелось утворити **„Секцію політичного комітету ради міністрів для справ східних воєвідств і національних меншостий"** під проводом Туґута. Не перецінюючи значіння цеї Секції, кождий, і в тім числі п. Ґрабскі, мусить все-таки признати, що самий факт її утворення багато промовляє. Істнує „кресове питанне", істнує питанне „національних меншостий", істнують **дві Польщі** — Польща польська й непольська, — словом, істнує цілий комплекс дуже складних питань, яких під просту формулу Ґрабского не дасться підвести. Це все стверджується фактом утворення тої Секції, й скільки-б Ґрабскі не твердив, що він усі такі питання зробить „неістнуючими" — вони все таки істнують і будуть істнувати.

Зосібна щодо програми Ґрабского супроти украніського населення, то український нарід вже перебув багато таких програм, і то при далеко гірших обставинах. Досить пригадати собі „програму" царського міністра Толстого, що „нікакой Украіни нет, не било і не будет". Це було трохи страшнійше від „програми" польського „моцного чловека"!

Отже: Бог не видасть — свиня не зїсть.

Тільки на одній справі призначенне Ґрабского може відбитись і напевно відібється фатально: на т. зв. **„університетській акції"**. Можна було хрунити, пертрактувати й вołоводитись із таким міністром, як Міклашевскі — але з Ст. Ґрабским пертрактації короткі. Але воно й краще, що нещаслива акція, в лиху годину задумана й ще в лихійшу годину поведена, дійде нарешті до свого безславного кінця. Коли Ґрабскі виразно крикне „не позвалям!", то це принаймні причиниться до прочищення атмосфери в тих наших суспільних кругах, які досі ще вірять, що з Варшави може прийти щось доброго для українського народу.

Прага, 30. березня.

Радянин.

ЖУРБА ЛИЧАКОВА.

(Поклик земляків з Личакова у Львові).

Кожний розуміє це добре, що життя людини не може обмежитися лише до родинного кружка, тому шукає за гуртками людий зі спільними змаганнями й ідеями. Для цеї цілі основуеться Товариства, як читальні „Просвіта", Соколи, ріжні Кружки і т. д. Мешканці Личаківської дільниці не остали в організації по заду і посідають у себе всі громадські установи, які є потрібні для нації. Одначе бракуе їм трівкого осередка, де могли би ці установи помістити.

Завдяки великодушности нашого Митрополита Шептицького, прийшла читальня „Просвіти" в дарове посідання площі до 500 сяжнів великої. Маючи вже під ногами твердий ґрунт, порішив Виділ читальні приступити до будови власного дому, у якому найшли би приміщення всі українські установи Личаківської дільниці.

З тією метою відноситься Виділ читальні до цілого Українського Громадянства з горячим проханнями, щоби щедрими жертвами допомогло цей плян можливо найскорше виконати.

Ці, яким доля дала можність іми уділами в перших рядах, инші, які творять мурависько, серед яких має стати будова, всі без виїмку мусять стати хочби найменшими уділовцями будови.

Згідно з маетковою спроможністю, установляеться систему уділів, а саме:

1) Головний фундатор складае ..$200
2) Фундатор Добродій 100
3) Фундртор Спомагаючий 50
4) Муравлі будови 2

На ту ціль установляеться окрему книгу, в якій по висоті вплаченого уділу вписуеться імя і назвище уділових на вічну память.

Крім цього будуть назвища уділовців на окремих камінних плитах уміщені у вестибулі або зовні вибудованого дому.

Жертви слід складати на вкл. книжечку „Дністер" ч. 13041 або „Краевого Союзу Кредитового" ч. 7250.

Виділ читальні „Просвіти" на Личаківському передмістю у Львові, вул. Гавснера ч. 12.

Денис Кучика, містогол.
Кирило Плетінка, секр.

ЗАКЛИК ДО БРАТІВ УКРАЇНЦІВ В АМЕРИЦІ.

Заряд Товариства „Читальня Просвіти" в Луці, пов. Калуш, Галичина, відноситься в імени сотки членів переважно молодіжи до Вас з горячою просьбою о ласкаву поміч в будові власного дому тогож Товариства. Наше Т-во заложене ще 1906 р. і до війни животіло яко тако у винайімлених селянських хатах. Війна перервала дальшу працю, аж 1924 р. в жовтни відновлено Т-во, вибрано новий виділ, переважно молодих господарів, і виділ узявся до енерґійної праці, хотяй з бібліотеки передвоєнної не осталось ні одної книжки, усе знищила війна, книжок де що купилося; більшу часть дарували члени, та усеж брак великий душевного хліба, но і біда без свого кутка. Тож задумано збудувати свій власний дім. Вписалось двайцять членів основателів, котрі зобовязались до кінця 1925 р. зложити на будову 217 зл., спільною працею молодіжи з господарями вислано сценічний гурток Вертеп у село з звіздою, котрий запрацював для Т-ва звиш 100 зл., за дозволом всч. о. місцевого пароха пішла одна скарбоня церковна з колядою і заколядовано 60 зл., отже коляда принесла 160 зл., з нагоди храму місцевої церкви було приходу 36 зл. За ті гроші куплено 27 дубів, вартости 257 зл. і звезено 16 метрів каміня на фундамент. 18 зл. защедровано дівчатами, котрі вислано на дар Просвіті у Львові. Та дальша праця припинена, бо сегорічний неврожай і недбалість старших господарів, котрі від сеї праці утягаються, бо переважно неграмотні, а наша **горстка** молодих за слаба, щоби до двох років власними силами поставити дім 14 метрів довгий а 8 метрів широкий. Дальше громада не посідае жадних дібр громадських, селяни малоземельні і село буде числити до 140 домів.

Тож звертаемося до Вас дорогі земляки о поміч. Ваша і мала жертва стане нам великою помочию, бо ждати дальше не можем і не смієм, бо час не чекає. Кождий прогайнований марно місяць не то рік, може нам в нашій національній справі досить сильно пошкодити. Наша горстка є тими садівниками, що працює над тим молодим садком, з котрого колись виросте сильний національний сад, а єсли будемо оглядатися на ріжні перешкоди і недостатки, то з сего молодого садку виросте сад ренеґатів. Надіємось, що не відкажете нам у нашій просьбі в так критичнім моменті, а книга памяткова нашого Т-ва буде переказувати будучим поколінням імена жертводавців, котрі своїми датками допомогли збудувати свою хату, бо, як сказав наш незабутній Апостол народу Т. Шевченко: в своїй хаті своя сила і правда і воля!

Жертви належить слати на адресу: Читальня „Просвіти" в Луці, повіт Калуш, почта Букачівці.

Лука, 16. марта 1925 р.

ЗА ВИДІЛ ЧИТ. ПРОСВІТИ в ЛУЦІ:

Стефан Драпайло, голова; **Йосиф Вовк**, містогол.; **Василь Бекіш**, секретар.

(Пичать читальні Просвіти).

Що повисший заклик єсть від Тов. Просвіти в Луці, пов. Калуш, стверджує гр.-кат. уряд парохіяльний в Луці.

Лука, 16. марта 1925 р.

Володимир Янович,
гр.-кат. парох.

(Печать уряду парохіяльного).

ЗРІСТ ПРОФЕСІЙНИХ ОРҐАНІЗАЦІЙ АМЕРИКАНСЬКИХ РОБІТНИКІВ

Під назвою „Зріст американських трейд—юніонів 1880—1923" чергове видання Національного Бюро для Економічних Дослідів дає статистичний огляд професійного робітничого руху в Сполучених Державах на протязі останних десятиліть. Огляд зроблений Лео Вольманом на основі чисел поданих самими юніонами й обіймає всі професійні орґанізації — ті, що в Федерації Праці, і ті, що поза нею; виключені так звані „компанійні юніони".

На протязі останнього пів століття професійний рух серед американських робітників два рази раптово піднявся на несподівано високий щабель: раз в 1887 році, коли число професійно орґанізованих робітників перевищило 1,000,000, і другий раз в 1920 році коли воно піднялося понад 5,000,000. Обидва рази робітничі орґанізації не могли втриматись на тім числі й завертались назад, щоб тільки помало знов підростати.

Одначе кожний раз причини були инакші. Перший раз, в 80-х роках причиною дезорґанізації були внутрішні роздори. Тільки від половини 90-х років зовсім обмалівші профсоюзи почали наново рости і з того часу зріст був постійний і тривкий, зроку на рік. Перелом прийшов аж в 1921 році в — наслідок ліквідації военних індустрій і затяжної повоєнноої кризи. Кількість і відсоток орґанізованих робітників раптово впали й потрохи зменшалися ще й у слідуючих роках аж до 1923 року. Та все таки у тім році число членів в усіх професійних орґанізаціях доходило до 4,000,000, —приблизно на цілий міліон більше, ніж було в останніх роках перед війною.

Причиною чисельного ослаблення професійного руху в 1920-1923 рр. було припинення тих індустрій, що виросли тільки на час війни, а далі загальна тяжка кріза в американській промисловости. „Індустріяльна депресія" відбилася на всіх орґанізаціях, та найгірше на метальових і транспортових юніонах, на які припадає 60 відсотків всеї втрати. Орґанізації ткацьких робітників стратили в останніх роках приблизно стільки-ж, скільки зискали підчас війни. Вдержали своїх членів лише шахтярі („Юнайтед Майн Воркерс") і орґанізації спеціяльно кваліфікованих робітників, як, наприклад, залізничників і будівельників. Зрештою всюди членів менше, як було в 1920 році, хоч і більше, ніж перед війною.

81 відсотків усіх професійно орґанізованих робітників в Америці належить до трейд-юніонів, які звязані з Американською Федерацією Праці. 19 відсотків орґанізовані незалежно від неї.

Зріст американських трейд-юніонів на протязі останніх двайцяти-пяти літ показує слідуюча таблиця:

Індустріяльна ґрупа	Число орґанізованих робітників в 1897	в 1923
Транспорт	116,400	948,300
Будівельні індустрії	67,300	844,400
Копальні (шахтярство)	20,900	415,400
Метальова та машинова промисловість і корабельне будівництво	50,100	358,300
Кравецтво	14,600	308,400
Публична служба	11,100	172,200
Папірні, друкарство	37,900	151,100
Театри, музика	6,600	107,600
Прод. харчів, напит. і тютюну	44,400	86,300
Шкірна промисловість	15,200	73,100
Ресторани і крамниці	6,400	59,100
Хемічні, шкляні і камяні індустрії	23,300	45,300
Текстильна промисловість	8,100	37,500
Дерево	5,500	10,600
Инші	19,200	162,400
Разом	447,000	3,780,000

З робітників, працюючих при добуванню мінералів (в копальнях), професійно орґанізованих 41 відсотків, в транспорті 37 відсотків, в будівництві 25, в фабричнім виробництві 23 відсотки, в инших індустріях менше.

Найслабше орґанізовані робітники працюючі в залізній і стальовій, в текстильній, в хемічній і в харчовій індустріях. Навіть коли число членів в професійних орґанізаціях здається доволі велике, то це тільки невеликий відсоток усіх робітників.

МІТИНГИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ДІТРОЙТ, МІШ. Бр. св. О. Николая, від. 175, повідомляє своїх членів, що звичайний мітинг не відбудеться на 19. квітня задля Воскр. Хр., но аж в неділю, 26. квітня. Проситься всіх членів явитися на сей мітинг. Як вам відомо делегат вернув з конвенції і здасть справозданнє. Також є більше важних справ братських. Прошу всіх членів затямити собі мій адрес: W. Bartoch, секретар, 6620 Pelouze Ave. Detroit, Mich. — Г. Ясінський, предс.; В. Бартох, секр.

РАРІТАН, Н. ДЖ. Бр. св. Михаїла, від. 332, повідомляє своїх членів місцевих і позамісцевих, що звичайний місячний мітинг відбудеться дня 19. квітня с. р. точно о год. 2. пополудни в гали під словенським костелом при Томсон вул. — Петро Гладич, предс. Ст. Зайшлий, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Бр. св. Володимира, від. 130, повідомляє своїх членів, що місячні і квартальні збори відбудуться в суботу дня 18. квітня с. р. точно о год. 8-ій вечером в Укр. Нар. Домі, 217 Іст 6-то ул., Ню Йорк. На денному порядку зборів суть важні справи до полагодження. Рівночасно пригадується інтересованим, що на зборах будеться принимати нових членів до Братства і до У. Н. Союза. Неявившийся член на зборах підлягає карі після ухвали. — І. Солтис, предс.; Н. Марків, секр. рек.

[illegible], ПА. Бр. св. Петра і Павла, від. 40, подає до відома своїм членам, що квартальні збори відбудуться в неділю дня 19. квітня о 3. годині пополудни, в гали під ч. 908 Гек Евню. Проситься всіх членів прийти на означений час бо є важні справи до полагодження. Неявившийся член на мітингу заплатить кари 50 ц., а урядник 1 дол. — В. Гаврилів, секр.

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА. Подається до відома членам Тов. ім. Ів. Франка, від. 83, що звичайний мітинг відбудеся в суботу, 18. квітня с. р. о годині 7-ій вечером в домі Тов. Укр. Ам. Горожан, 247 N. Franklin St. Обовязком кождого прийти на сей мітинг, бо є богато справ до полагодження. Також почуєте звіт делегата з 16-ої конвенції У. Н. Союза. Длятого кому лежить на серци добро і розвій нашої організації, нехай прийде, а також приведе своїх знакомих та инше в члени нашої організації У. Н. Союза. З нагоди відбуття 16-ої конвенції У. Н. Союз буде принимати нових членів без вступного. — Р. Караім, предс.; Р. Карбівник, секр.

СКРЕНТОН, ПА. Тов. Вільна Україна, від. 176, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в суботу, 18. квітня, о 7-ій годині вечером, в льокали Укр. Гор. Клюбу, 103 South Main Ave. Праситься всіх членів прибути на означений час. — Р. Рубльовський, секр.

БРИДЖПОРТ, КОНН. Тов. Укр. Січ, від. 59, повідомляє всіх своїх членів і членкинь, що звичайний мітинг відбудеться в суботу, дня 18. квітня с. р., в гали церковній під ч. 34 Біч ул. Кождий член повинен прийти на означений час, бо є богато справ до полагодження. Делегат здасть своє справозданне з 16-тої конвенції У. Н. Союза. Тож приходіть всі члени на означений час, бо справа дуже важна. — Николай Никорчук, предс.

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ. Бр. св. О. Николая, від. 104, повідомляє, що мітинг, котрий мав відбутись в неділю, дня 19 квітня, невідбудесь, а відбудесь у второк дня 21. квітня, в третий день свят, о год. 7-ій вечер, в гали Івана Каверчака. Проситься всіх членів явитись на сей мітинг, бо є важні справи до полагодження. — В. Тритновський, предс.; П. Шут, кас.; Гар. Мисак, секр.

ПАСЕЙК, Н. ДЖ. Отсим повідомляється членів Тов. Т. Шевченка, від. 42, що місячний мітинг відбудеться дня 19. с. м. о год. 2-ій пополудни під ч. 237 Hope Ave. в Пасейк, Н. Дж. Проситься довгуючих членів прибути на мітинг та вирівнати свої залеглости. Всі члени як один повинні прийти на той мітинг, бо він буде тим цікавий для кождого, що на тім мітингу наш делегат В. Юсипчук здасть свій звіт з відбувшоїся 16-ої конвенції У. Н. С. — В. Лелет, голова; О. Свитак, писар.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА. Отсим повідомляється членів Бр. св. Ґеорґія, від. 239, що мітинг відбудеться в неділю, дня 19. квітня, точно о год. 1-ій попол., в гали Тов. У. А. Горожан, 847 Френклин ул. Понеже припадає Велика Неділя на сім мітингу не буде богато дискусій, а через те, що звіти і гроші є конечно вислати до Гол. Канцелярії У. Н. Союза на час, проситься членів, щоби зійшлись як оден, заплатили свої міс. вкладки до У. Н. С., бо секр. не годен відложити мітингу на неділю на 26-го квітня бо було би запізно з висилкою. — Ів. Хмелик, предс.; А. Тоганчин, кас.; Ів. Писечко, секр.

СКРЕНТОН, ПА. Отсим подається до відома членам братства Усп. Пр. Богор., від. 123, що звичайний мітинг сего братства відбудеться дня 20-го квітня о шестій годині вечером, в гали церковній під ч. 428 N. Seventh St. — Ім. Драган, предс.; Ів. Тарас, секр.; Т. Николишин, кас.

ФАРМЕРСЬКІ ПРИБУТКИ В АМЕРИЦІ

Федеральним Департаментом Хліборобства в Вашинґтоні оголошено результати „досліду" „фармерських прибутків" в Америці на протязі останніх пяти літ, які тільки потверджують відомий факт, що останніми роками американському фармерови не тільки його „бизнес не оплачувався", а й часто заробітки не вистачали на заплачення коштів і боргів. Найтяжший був 1920 рік, але хоч з того часу відносини поправились, одначе ще й доси американське хліборобство не стануло твердо на свої ноги після тої гострої кризи, яку перетримало чотири і три роки тому.

Оголошені статистичні цифри відповідають на два питання: чи вкладений (інвестований) у хліборобство капітал дає правильний відсоток прибутку і чи працюючий фармер виробляє собі й для родини потрібний заробіток. На обидва питання відповідь є, що ще й доси ні, хоч після останньої кризи відносини по трохи поправляються.

Як „інвестований в хліборобстві капітал" піймається вартість всеї загосподареної землі, будинків, машинерії, хліборобського знаряддя і живого інвентара, з додатком одного відсотка тої суми, який представляє приблизно ті готові гроші, які фармер приносить на господарство. Отже передівсім, коли брати на увагу загальне зменшення земельних цін у всіх частинах Америки, та колишню й теперішню ціну господарського інвентара, то бачиться, що вартість всего того капіталу інвестованого в американськім хліборобстві зменшилася з з 79,607 міліонів долярів до 59,409 міліонів. Вартість самої землі і будинків впала з 66,316 на 48,300 міліонів долярів. Звичайно, для фармера, котрий землею не торгує, тільки господарить на ній, це тільки на папері втрата, не справжня. Одначе те зменшення земельної вартости має справжне значіння для хліборобів, котрі купували землю в час високих цін.

Коли з тою сумою всього інвестованого капіталу порівняти суму всіх фармерських продуктів, то виходить, що в 1919 році фармерське господарство давало 6.2 відсотків прибутку, в 1920 0.6 відсотків, в 1921 1.4, в 1922 і 1923 3.1 відсотків. З другого боку на гипотечні та инші довги фармер мусів платити пересічно 6.7 відсотків процентів. Звичайно це не значить, що кожний фармер більше платив на проценти за борги, ніж мав прибутку. Не вся ж земля куплена за позичені гроші і не вся „обтяжена" „мортґейджами". Але на загал можна допустити, що в 1920 і 1921 рр. загальне задовження американських фармів зїдало їх всі прибутки, а в слідуючих двох роках залишало тільки невелику решту.

Це потвержує підрахунок усіх прибутків і усіх боргів на американських фармах в останних пяти літах. Чистого прибутку (значить після потручення вартости засіву і паші для худоби, господарських коштів, податків і зменшеної вартости зужитого інвентара) малі всі американські фармери в 1919 році 4,954 міліони долярів, в 1920 (рік кризи) лише 438 міліонів, в 1921 865, в 1922 1,916, в останнім 1923 1,863 міліони долярів. Але після заплачення процентів від „мортґейджів" та инших боргів, фармерам лишалося в 1919 році 4,057 міліонів долярів, в 1920 і 1921 роках не лишалося нічого, а навпаки, неставало ще 964 міліонів і в 1923 921 міліонів долярів.

Коли не брати на увагу всього інвестованого в хліборобстві капіталу, а тільки власні гроші вкладені фармерами в їхнє господарство (окрім позичених), то вони давали в двох останніх роках ледви півтора відсотку прибутку. В попередніх двох роках 1920 і 1921 була тільки втрата і фармер мусів надривати свій господарський капітал, щоб оплатити процент від позиченого капіталу. Та навіть в тих двох останніх ліпших роках прибуток одного з половиною відсотка не можна вважати вистачаючим ні з фінансового погляду ні як заплату за фармерську працю.

Звичайно, хліборобська кріза, що захопила американське земельне господарство в 1920 році й ще доси не дала йому прийти до себе, мусіла спричинити і обниження життєвого ступення американських хліборобів. Від 1919 року гуртові ціни на всякий крам зменшились тільки на 25 до 30 відсотків, кошти прожитку взагалі на 13 до 15 відсотків, тоді як фармерські прибутки впали на 60 до 72 процент.

Розуміється, всі ті цифри обіймають усе фармерське господарство в Америці і відносяться до пересічного фармера. Нема сумніву, що деякі фармери вспіли і в цей критичний час добути з свого господарства відповідний прибуток. Напевне, одначе, не можна того сказати про велику більшість.

МАНІТОБА ПРОГРАЛА ПРОЦЕС.

Члени теперішного манітобського правительства обіцяли людям перед обняттям уряду, що податки обнижать і розходи провінції зредукують до найнизшого степеня. По обняттю уряду проґресістами населення Манітоби побачило зовсім що иншого: податки і розходи збільшилися.

Збільшення податків відчуло не тільки населення Манітоби, але й населення Саскачевану і Альберти, бо проґресивне товариство для зібрання як найбільшого податку наложило в 1923 році податок на збіжжя, яке привожувано до манітоби з других провінцій. Думало собі проґресивне правительство, що Манітоба не є провінцією але окремим і чужим краєм. згаданого (1923) року воно ухвалило Акт силою якого колектовано податок від осіб, які продають збіжжа для будучого доставлення. Очевидна річ, що такі особи цеб-то купці збіжжя, не могли платити наложеного податку зі своєї кишені, бтже накладали його на збіжжя. Такий податок виносив: — від тисячі бушлів лену 12 ц.; від тисячі бушлів пшениці 6 ц.; від тисячі бушлів вівса, ячменю або жита 3 ц. Маленький це податок, то правда, але коли скажемо, що прим 1923 р. зі Саскачевану і Альберти привезли до Вінніпеґу на продаж коло триста міліонів пудів пшениці то побачимо, що фафрмері втратило того року коло два міліони долярів.

Не диво, отже, що прати такого Акту манітобського правительства внесли скаргу перед канадійський найвисшій суд представники Саскачевану і Альберти і коли він видав засуд в користь тих провінцій, манітобський міністер юстиції зробив відклик аж до Приві Консл в Лондоні. Минувшого року відбулася пересуханн[illegible] се 24. марта видано вирок, що Манітоба не має ніякого права колектувати податку від збіжжя привожуваного на продаж з других провінцій. Вирок Приві Консіла є остаточним і йому манітобське правительство мусить підчинитися. Що більше, воно мусить поплатити усі судові кошта, які будуть виносити кількадесять тисяч долярів, як також звернути одержаний досі податок від збіжжя.

Форд і Сітроен.

Раз Форд оповідав про свого французького конкурента таку анекдоту:

— Був раз малий Фред, що з дрібних ощадностий прискладав собі 3 франки 50 сантимів. — Що би то купити собі? — думає хлопчик. — Ага вже знаю. Куплю собі авто. — Пійшов до Сітроена й сказав: „Маєте тут 3.фр. 50 сант., продайте мені авто. — Йди до моеї фабрики й вибери собі. — Хлопець пійшов до складів Сітроена, шукав довго і пильно. Вкінці вернув до Сітроена: Е, краще віддайте мені мої 3 фр. 50 сантимів! — Сітроен як довідався про цю злобну анекдоту, відплатився слідуючою. "Один джентелмен помістив оголошення: „Продам Фордове авто, мало уживане за 100 долярів". На це оголошення ніхто не зголошувався. Вдруге заоферував своє авто, але вже за 5 долярів. Та і тепер не найшов покупця. Втрете помістив оголошення: „Хто хоче одержати даром добре Фордове авто, хай зголоситься в 5-ій годині 5. Евеню ч. 91". Слідуючого дня в пятій годині ждало коло 91-го числа 150 Фордових авт.

Скромний.

Суддя: Чи обвинувачений сам один доконав вломy?

Обвинувачений: Не люблю чванитися, пане судде.

АМЕРИКА В ЦИФРАХ.

„Короткий Статистичний Огляд Сполучених Держав" займає собою грубий том в 942 стороні самих цифер. Декілька їх, головніщих, тут вибіраємо.

Простір і населення.

Сполучені Держави разом з Аляскою та островами займають територію в 3,624.122 квадратові милі. З того, тільки 55.470 миль залишились колишним господарам Америки — Індіянам. Решту зайняли нові Американці, переселенці з Европи, Африки і Азії, що переселились сюди на протязі останних трьох століть. 189,729.-492 акрів в Америці — землі державні і громадські. Решта власність приватна.

На всій тій території в 1920 році (рік останного перепису населення) проживало 107,438.-615 людей. Сто літ перед тим, в 1820 році, все населення Сполучених Держав творило несповна десять міліонів, 9,638.-453 душ. В тім населенню корінних білих Американців 59,-421.927, другого покоління (дітей) імігрантів 22,686.204, імігрантів 13.712,754. Нігрів 10,-463.131, Індіян 244,437, Японців 111.010, Китайців 61.639, всяких инших (Корейців, Маляйців, Індусів) 9.488.

Більш ніж половина, саме 51,4 відсотків населення Америки живе в городах (тавнс), значить оселях з більш ніж 2500 душ населення. Найбільші американські міста: Ню Йорк (5,620,048 мешканців в 1920 році). Шікаго (2,701.705 мешканців) і Філаделфія (1,823,779 мешканців). Вісім міст: Детройт, Клівленд, Бостон, Балтімор, Сент Луіс, Лос Анджелос, Бофало і Сан Франциско, — мають поменш, ніж міліон, і більш, як пів міліона людности.

Сільське господарство.

В 1920 році в Америці налічено 6,448.343 фарми. Пересічно на кожну фарму припадає 148 акрів землі. Під засівом було 348,603.122 акри землі. Пересічна вартість всеї господарської землі, будинків, живого і мертвого інвентара оцінювано на 78 міліонів долярів

Добуваюча промисловість

В 1920 році добуто в Америці заліза, міди, золота та инших металів на загальну вартість 1,724 міліонів долярів. Вугля 556 міліонів тон вартости 1.950 міліонів долярів, взагалі усіх не-металічних мінеральних продуктів вартости 4.977 міліонів.

Американські індустрії.

На 290.105 американських заводах і фабриках працювало в 1919 році 9,096.372 наемних робітників. В 1020 індустріяльних підприємствах було зайнято більш ніж по тисячі робітників. В усіх тих підприємствах робітники орудували 1,166.068 машинами — паровими, електричними, турбінами та иншими.

61.312 підприємства виробляли харчові продукти, 28.552 текстильні, 39.955 обробляли дерево, 20.120 залізо і сталь, 36.403 продукували всякий паперовий крам, 12,224 химічні продукти, 12.529 каменні, глиняні і шкляні, 10.291 тютюн і цигари, 6.354 напитки, 13.076 чоловічу і жіночу одежу, 3.154 мебель, 1.449 взуття, 3.492 консерви.

З окрема 521 фабрик виробляло хліборобські знаряди, 315 автомобілі, 258 вози, 31 аероплянн і частини до них, 99 залізнодорожні вагони, 42 амуніцію, 65 автоматичні каси, 240 музикальні інструменти, 166 фонографи, 68 фотографічні апарати, 62 жвачки („чуін-гом") і т. д.

Шляхи і комунікація.

Залізнича сіть обіймала в 1920 році 234,220 миль залізної [illegible]вах, 56.183 пасажирських і 2,441.125 товарових вагонах. Телеграфічна система включала 28.865 телеграфічних станції і 1,888.793 милі сіти. Телефонічна система обіймала 27,298026 миль проволоки і 9,953.710 телефонічних апаратів. В 1920 році налічувано в Америці більш ніж десять міліонів пасажирських і тягарових автомобілів. Доси їх число збільшилося вже до чотирнайцяти міліонів. Торговельна фльота Сполучених Держав складається з 28.012 кораблів, зміщаючих приблизно вісімнайцять міліонів тон набору.

Армія і фльота.

Правильна американська армія складалася в 1921 році з 206, 365 вояків під проводом 13.162 офіцерів. Окрім того в Національній Гвардії рахується 5.843 офіцери і 103.797 нижчих чинів і рядовиків. В военній фльоті служить 8.625 офіцерів і 103.571 матрозів, а в морськім корпусі 1.632 офіцери і 26.083 жовнірів. Военна фльота складається з 59 броневиків і крейсерів, і 670 инших суднів, в тім числі 98 підводних.

Освіта і школи.

З 27,728.788 дітей у віці від пяти до вісімнайцяти літ в 1920 році вчилося в початкових школах 21,732.340 учнів. Учительський персонал складався з 96920 учителів.

Середних шкіл було 13,951 і з них одержувало науку 1,933.-820 душ молоді. Висших шкіл, університетів, коледжів і технологічних інститутів було 627, з 36.522 професорами й учителями та 170.925 студентами і 127.848 студентками.

Помеж професіональними школами було 106 правничих, 78 медичних, 39 дентистичних, 51 фармацевтичних. Усіх торговельних шкіл було 902 з 336.032 учнями.

ОСИП МАКОВЕЙ.

НА СВОЇМ СМІТТЮ.

(Оповіданє).

Скільки редькви, цибулі і чоснику, скільки на своїм віку зів Гершко Зільбер, не зїв певно жаден Жид у містечку З. Старий був чоловік! Здавалося, що смерть забула про нього, бо вісімдесять літ йому вже давно минуло, а він ще, бувало, у божниці так виспіває на хвалу божу, так у молитовнім захваті несамовито скрикує, що у небесах певно чули його всі старозавітні жидівські пророки і угодники тай тішилися ним.

Та бо й було ким! Одно те, що Гершко у талесі і зі скринкою заповідей на чолі, з довгою, кудлатою, зовсім білою бородою сам виглядав як старозавітний патріярх; друге те, що він від своїх двох жінок, котрі вже померли, мав вісімнацятеро дітей, з того самих синів девять, і всі вони жили і множилися по заповідям божим так, що він давно втратив рахунок між внуками, правнуками і праправнуками — тай уже й перестав ними журитися, як горобець, що вивів діти з гнізда; трете й те, що він був одним з найбільше маючих горожан міста З., мав пять великих домів, котрі всі бачили, і мав гроші, котрих усі не бачили, хоч вони були, цілком певно були, і приносили великі проценти, нераз більші, як дозваляє закон. Такий чоловік радіє і землю і своїх предків у небесах і підтримує славу Ізраїля по віки вічні...

Побожне і тихе життя сього праведного чоловіка було би може так тихо і без гризоти скінчилося, як би не заколотив його комісар староства, що в маю спровадився до його дому, приїхавши Бог знає звідки.

Тільки уладився трохи у своїм мешканню, як уже зажадав від Гершка, щоби він доконче казав спрятати з подвіря купу гною і сміття, бо, каже, що вікон не може на подвіря відчинити, так чути сю купу. Гершко обіцяв, але минув цілий місяць — і він не погадав дотримати слова. Було холодно, падали дощі, комісар мало коли відчиняв вікна до подвіря, то й не чув сопуху. Але по дощах пригріло сонце — і комісар прислав Гершкови „Регулямін чистосьці і поржондку мяста З..."

Гершко жив в офіцинах того дому, перероблених з шопи, майже бідно про око. Саме недалеко його вікон і порога лежав сей смітник, що так занепокоїв комісаря. Коло порога була лавочка, на котрій Гершко нераз сидів цілими годинами і з приємністю дивився на сю купу всяких неужитків, що досі не сердили нікого. Чого тут не було! Сміття з великого і малого дому за кілька літ, всяке черепя, скло, попіл, папері, солома, вугля, побиті миші і щурі, піря із зїжених курок, шкаралупа з яєць, кости, відпадки з кухонь, подерті черевики, шматки — коротко сказати: усе те, що призначене на викинення. Коли се перегниле сміття розпарилося і Гершко надихався його сопуху, він спокійніше спав. І не кортіло його ніколи піти в сад, що був за його домом, повен буйної трави і прегарних овочевих дерев. Тут на своїм сміттю він бачив колись вінчання своїх дітей, тут його внуки бавилися, тут кури порпалися, горобці цвірінькали, — він зжився з сим неладом і привик до нього так, як кертиця до своїх нор і темноти. І з тим було йому дуже добре.

Тепер же комісар, очевидно, завзявся на його спокій, коли пригадує йому порядки. Він прикликав свого внука-гімназиста (бо жив разом з родиною сина) і казав йому читати регулямін. Сіли собі оба на лавочці проти смітника.

„Кажди власьцічель реальносьці обовйонзани стараць сен о пожонде ... ходніка і ... тав старий.

Внук пояснив.

— А-зой! Ні-ні! — замітив на се Гершко — і сі оклики міг зрозуміти лише той, хто знав, що Гершко ніколи в життю не подумав про хідники і рів перед домом, аби вони були чисті.

—„Єжелі реальносьць пшитика до пляцу публічнего, належи такови змятаць на шерокосьць 2-х метрув" — читав далі внук.

— Чекай! — спитав його дідусь. — Належи змятаць такови... Вус гейст „такови"?

— То єст пляц.

— А-гм! — зрозумів старий, додав знову: „Ну-ну," підсміхнувся і казав читати далі.

Чого там в тім регуляміні не було! Кожда Жидівка як лиш мала перини і подушки, сушила їх, не питаючи нікого, на вулиці, на парканах, на плотах, на вікнах до вулиці, — а тимчасом регулямін се заборонював! Яким правом? Хідники і рови мали бути чищені — хто в місті того слухав? З вікон і бальконів не вільно плювати — ай, вай! Може дощ падати, чомуж не вільно плюнути? Здохлих курок і котів не можна викидати на вулицю або на сміття, — чи бачив хто таке? Щож з ними робити? В хаті їх тримати?

Та вже найбільше разсердив Гершка §. 68, котрий наказував, що на сміття треба скрині, відпорної на вогонь, і що її треба як найчастійше спорожнювати. Сей параграф комісар зазначив червоним олівцем. Хоч Гершко і сим разом не сказав більше, як зневажливе „но-но!", але видко було, що його душа затрівожилася. Одначе лише на хвилину, бо, коли глянув на вонючий смітник, твердо постановив собі не вивозити його, хоч би лиш для того, щоби не видавати цілком без потреби кілька корон, а може й більше.

Такий був початок Гершкової журби. Помалу вона почалася, а скінчилася до двох тижнів. По двох днях сказав комісар Зільберови цілком прикро — і як до такого поважного горожанина — цілком не делікатно, що скоро він не скаже вивезти сміття, то се зробить маґістрат на його кошт, бо тут, в домі Зільбера, може вибухнути холера, хоч не знад Ганґесу, лише знад Дністра, але не менше ретельна, як азійська. На згадку про холеру Гершко сердито сплюнув і відповів комісареви, що коли він такий великий пан, то най собі сам хату вимурує і з його дому винесеться —, хоч би зараз, він не дбає; не силує його мешкати цілий рік, як умовилися. Гершко сказав сі слова з такою певністю, що комісар не відізвався вже ані словом, тільки відійшов собі до уряду. Тогож таки дня прийшов до Гершка поліціянт з маґістрату і просив його цілком по доброму, щоби вивіз сміття. Гершко не відповів на се ані одним гідним словом.

По трьох днях прийшов Гершкови наказ, заплатити 2 корони кари за непослух. Він не заплатив. В два дні потім сам бурмістр др. Каценелленбоген, стрітивши Гершка на Ринку, вияснював йому, що небезпечно зачіпатися зі староством, — нехай же він не шукає собі ключки і бурмістра не вганяє в прикре положення. Адже він сам не тисне нікого, щоби реґуляміну тримався; колиж комісар староства упоминається, треба послухати.

По сій пораді старий Гершко упокорився і під вечір застукав до комнати комісаря, хотів з ним бачитися. Комісар спитав коротко, чого він хоче.

— Пане комісаж! — почав Гершко прегарним жидівсько-польським жарґоном, котрого не можна перекласти на ніяку мову. — Чому ви на мене бройгес? Що вам те сміття шкодить? Чому ви мене переслідуєте?

Комісар подивився на Гершка спокійно, відвернувся і пішов. Тоді Гершка напала така злість, яка йому не траплялася вже від давна. Він аж затрясся і таки тут в мешканню комісаря розкричався:

— Цо пан комісаж собі мислі? Я маю двох синів адвокатів, внук є професором гімназії, другий — лікарем, третій внук має село... і я маю більше, ніж ви!

На сі слова комісар вернувся і викинув Гершка за двері. Се був другий, чи вже третій акт трагедії. Гершко з пересердя не спав цілу ніч.

На другий день він виїхав до свого сина адвоката в недалекім містечку П. Не був би й їхав, як би не трапилася дешева нагода, що міг присісти на фіякрі, котрим уже їхало трьох знайомих. Треба було порадитися сина, як позбутися комісаря з дому. Адже то гірка година з таким льокатором...

Коли він вернув за добу до дому і станув на своїм подвірю, не пізнав його. З величезного смітника лишилося тільки мокре місце, що правда, також вонюче, — з нього аж пара піднималася на сонці — але пусте, цілком пусте.. Він аж перелякався. Що сталося?

Дома вияснили йому, що маґістрат прислав віз і сей вивозив сміття цілий день на кошт Гершка. А поліцай приніс небавом рахунок на 10 корон за вожения, до того ще й засуд на 5 корон кари. Як не заплатить, то прийде екзекуція.. Пятнадцять корон мав Гершко викинути цілком дооліво на ... кий сильний, що Гершко того дня не тільки курочки не хотів їсти, але навіть на цибулю не дівився. Сидів у хаті і з ніким не говорив. Що син-адвокат порадив, ніхто не довідався, — сяк чи так комісар поставив на своїм, а викинути його з дому нема способу, бо за мешкання платить. Тримай же такого ворога і дивись на нього аж до другого мая!.. В душі Гершка кипіло і варилося і клекотіло; — він сердився, як мало коли, і не міг собі найти ні ради, ні розваги. Цілком розбитий він поклався у ліжко, трохи переспався і йому полекшало. Одначе не ступив на подвіря, не відважився.

Тільки на другий день в саме полудне він вийшов з хати і сів собі на лавочку, щоби трохи погріти старі кости на сонці. Сонце не гріло, але пекло — і вже висушило цілком місце по смітнику, котре посивіло так, як ціле подвіря. Гершко подивився на се місце і відразу почув якусь таку порожнечу в душі, як би не лише на подвірю, але навкруги зробилася одна пустиня — така сама, по якій ще Мойсей ходив з Жидами...

Тільки літ дивитися на сю ріжнородність смітника, відгадувати, коли викинений самовар, що сторчав з нього, коли сходив внук кальоші, що лежали коло самоваря, коли згинула курочка — ся коло паркану — що її потім пес подер, — стільки літ віддихати тут на подвірю свіжим повітрям — таким, яке Гершкови, очевидно, виходило на здоровля на перекір всяким гіґієнам — і нараз — пустиня! Чисте подвіря без сміття!

Гершкови зробилося слабо; він не міг дивитися на таке пусте і погане місце і пішов до хати. Знову мало що їв і снувався по хаті, як немічний дід. Цілком охляв старий, хоч і не знати було, що йому хибувало.

А в ранці на другий день, ще сонце не зійшло, як з дому Гершка роздався великий крик на ціле подвіря. Слуги побудилися, повиходили з кухонь і довідалися, що Гершка Зільбера не стало в живих. Пішов сердега туди, де нема ворогів-комісарів, де жидівське сміття, коли є, може собі лежати до суду-віку на потіху цілого народу ізраїльського, де нема ніяких реґуляминів, де не карають за дурно, де одним словом добре. Не пережив старий Зільбер такої гризоти, такої великої переміни в своїм життю, — забрали йому його смітник і він помер.

Хоч і кажуть, що смерть причини шукає, але хіба не було би на другім світі жидівських адвокатів, аби вони за такого праведника, як Гершко Зільбер, не загнали комісаря в біду, коли і він помре. Ще він своє гідпокутує...

1913.

ЖАРТИ.

— То щось страшне, як мого бідного чоловіка вчіпилися газети! Він уже розхорувався з того. Нині заперечує він уже в часописі.

— Як жеж то, — питається сусідка — чи він уже аж горячкує?

Жінка (до археольога): Скажіть мені, прошу вас, чи ті міста і ті всі старинности, які ви з таким трудом, так сказати, ексгумуєте, чи можна буде їх знову вживати?

З відповідий редакцій.

Редактор одного часопису одержав почтою поезію п. з. „Чому я жию?" Перебіг очима стрічки поезії, запакував назад до коверти й відіслав авторови з дописью: „Тому що ви були настільки обережні, що прислали мені ваш твір почтою".

При обіді.

Жінка (піля медових місяців докірливо): Що то, мій любий! Давнійше брав ти для себе маленьку порцію печені, а мені оставляв решту, тепер робиш противно! Що то значить? Твоя любов стигне!

Він: О ні, дитинко! Лише, правду сказати, ти вариш тепер щораз ліпше!

Під пантофлем.

— Нині вперше від медового місяця жінка признала мені правду!

— О?!! Якжеже то сталося?

— Я сказав собі голосно: „Я осел!" а вона мерщій потвердила: „Правду кажеш, мій любий!"

Три докази.

— Івасю, скажи мені три докази на те, що земля є кругла.

Івась: Так, прошу пані учительки, мій тато каже таксамо, мама кажуть, а пані вчителька також.

Оцінила світової слави тенора.

В париських театральних колах оповідають собі пригоду, яка приключилася одному з найславніших тенорів Великої Опери. Він був у гостях в одному домі, якого господарі доробилися величезного маєтку підчас упадку франка. Майно їх було велике, але культура не така. В гостині було багато гостий. В 2-гій годині в ночі господиня дому попросила співака, щоби ще щось заспівав. Співак сказав, що може то не пора співати в таку пізну годину, може то перешкаджати-ме сусідам. На це господиня:

— „О зовсім ні, тут сусіди мають пса, він також перешкаджає нам по ночах. А тепер на вас прийде черга".

— Чи ти ще заручений, товаришу?

— Вже ні.

— То дуже тішить мене. Та твоя наречена була дуже осоружна. Щиро було мені тебе жаль. Ну, щож сталося з нареченою?

— Я оженився з нею.

В школі.

— Прошу пана учителя, моя сестра захоріла на шкарлятину.

Учитель: Іди ж зараз до дому і не вертай, доки сестра не видужає.

Як лише вдоволений хлопець вийшов із кляси, встає один школяр і каже: — Прошу пана учителя, та його сестра, що має шкарлятину, то мешкає в своеї бабусі в другому селі.

Молода жінка варить обід.

— Таж ти, дорогенька, мала нині на обід подати карафіола?

Жінка: Так, але в кухарській книжці написано, що карафіол подається з руманим маслом, а я ніде ані на базарі, ані в крамницях не могла дістати руманого масла.

Бабуся заплатить.

Молоденька панночка (в крамниці): Скільки коштують ці рукавички?

Елеґантний купець: Для пані лише один поцілунок.

Панна: Добре, моя бабуся заплатить.

Перед співацьким турніром.

Співак: Так щиро й довірочно, пане диріґент, як думаєте, чи виграю нагороду?

Диріґент: А вмієте мовчати?

Співак: Наче гріб!

Диріґент: Коли так, то зробіть це, а дістанете нагороду.